

Esztergom megyei helynév magyarázatok I.

Ezen kis megyének, mely alig áll egy pár járásból, helyneveit abc rendben csak úgy lehetett összeállítani, hogy az eddigi megyei rendszerek szerint - mint Fényes tette geographiai szótárában - szedtük össze a helyneveket. Kísérletnek kérjük tekinteni adatainkat, és ha a Schematismusok mást mondanak, a kiigazításokat elvárjuk.

„Ogni principio e difficile” mondja az olasz, így a helynévmagyarázat kezdete is nehéz munka, melyhez aki hozzájárul helyes nézeteivel, az e téren mint úttörő tekintheti magát. Fel! Fel! Értelmezzük a helyneveket.

Árpád-vára Dömös helység határában van egy rom, melyet a nép Padvárnak nevez, erről a hagyomány az, hogy Árpád a honalapító egyik erőssége itt állott és az nevét viselte. A nép most a romokat rövidítve Padvárnak nevezi.

Basaharcz Szőlőhegy Maróth helység határában. Nevét onnét kapta, hogy 1500 végével itt 10000 magyar vívott életre-halálra csatát a budai basa seregével, melynek nagyszámú török és maga a basa is áldozata lett. Innen a hely a Basaharcz nevet vette fel.

Csolnok helység. Hegyes vidékében maga a helység csónak alakot képez, régi hely levéltári adatok szerint fenn állott már 1271-ben.

Dömös helység. Duna mellett erdős helyekkel kerítve Dömös-Tömös oly hely, mely természetes tömör földdel bír. Híres volt egykori vára mely Árpád vár neve alatt ismeretes. Említi mint régi helyet Fejér Cod. dip. Tom. V. Vol. III. pag. 49.) Egy vers róla:

*Ott az Árpáshegynek szellős tetejében
Elrejtve az erdők enyhe sötétében,
Állt a dömösi vár az ős hajdan korban
Díszes tornyaival királyi pompában.*

Esztergom Megye, város és vár neve. A rómaiak alatt már Istogranum neveztetett, mert alatta az Ister, magyar néven a Duna és Garam vize folyt. Innét latin neve is Strigonium és

Esztergom megyei helynév magyarázatok I.

Írta: Réső Ensel Sándor

2020. október 03. szombat, 00:00 - Módosítás: 2020. október 03. szombat, 08:11

német neve Gran-Garam. Isterből magyarított az Eszter név, Granból-Garam. Bél Mátyás a magyar értelmet, úgy Palugyai is azt védi. Ellenben Kollár szlávból magyarázza mondván ostri: magas, hrad: vár. lehet Ostrihrad: magas vár. Podhraczky Ir. alatt vizet ért.

Farnad helység. Szótagolás szerint far: dombos, nad: nádas hely. Ezen jó búzatermő földnek azonban úgy hisszük más értelme van.

Kirva helység. Görög nyelvben kirion templom innen német Kirche, flandriai Kerch. Itt lenne keresendő a legrégebb görög templom. Latin nyelven Curva: görbe. Ferde fekvésétől is elnevezhették őseink.

Leányvár helység. Itt egy dombos helyen állott Bátori Máriának vára. Leány életéből történetek vannak fenn, de a várnak már romjai sincsenek.

Maróth helység a Duna mellett. Állítólag e helyen tanyázott Maróth népe, és Zoltán magyar vezér itt kérte meg a bolgár fejedelem leányát. Mart: part jelentéssel is bír.

Nyerges Újfalu helység. Schönwisner szerint e helyen a rómaiak alatt villa Curtia állott. E helyen, még a vasúti és gőzhajói közlekedésről szó nem volt, gyors kocsisok laktak, kik mindég nyeregbe ülve hajtottak és Pest-Bécs között közlekedtek, meggazdagodván új falut építettek, előnévnek Nyerges-t adták.

Olasz-utca Esztergom város egy régi utcája volt. Említi egy 1201. évi oklevél. Az olaszok pecsétjét őrzi a Múzeum. Az olaszok ide III. Béla alatt jöttek.

Ölved Helység. Nevét az ölyv madártól, melyek hajdan itt tanyáztak kaphatta. Mint a sas madárról úgy az ölyvről is neveztettek el helyek.

Párkány Helység. Előző már 1291-ben, védelmi hely volt. Sarkot, párkányzatot képezett. Némelyek szerint Barakon: ideiglenes épületeitől származtatta nevét. (Lásd Bombardi

Topografia).

R. betűvel nincs helynév.

Sárkány helység. Nevét még azon babonás időből láttuk fenntartani, midőn a természettudomány fejlesztve nem volt. Itt azelőtt mocsáros hely lévén abban ezen mithosi állatokat vélték lakni, más Sárkány nevű helyeket sárkány alakú fekvésüktől neveztettek el.

Tát Helység. Nevét háromféleképp eredeztetik. A scitha nép azon törzsétől, mely Tát nevet viselt, továbbá Neuman szerint Tát Isten név, s itt ily pogány Istenimádók lakhattak. Tát: Tátos. Bővebben ír erről Kállay „Pogány magyarok vallása” című művében.

Uny Helység. Történeti adataink szerint a magyar nép, mint hun törzs viselte az Ung nevet, innét a német minket Ungar a latin Hungarus, az olasz Ungarese nevez. E hely Häufler szerint magyar értelmet ad s a régi Ung névre emlékeztet vissza.

Vízitorony Esztergom városa egy része. Hajdan IV. Béla alatt itt erőd lévén, annak tornyába vízvezető gép volt bevezetve és e század elejéig vízitorony nevet viselt, míg Rudnai érsek környékét kiépítette s ezen rész Víziváros nevet vett fel.

Forrás: Esztergom és vidéke 1879. 56. szám 2.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/Esztergom_es_Videke_1879/?query=helyn%C3%A9v%20magyar%C3%A1zatok&pg=225&layout=s